

Handläggare
Arne Jamtröt
Telefon: 08-50828939**Till**
Miljö- och hälsoskyddsnämnden
2024-06-11, p. 19

Miljöprogram 2030 för Stockholms stad

Remiss från Kommunstyrelsen (KS 2023/682)

Förvaltningens förslag till beslut

- Godkänna förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.
- Justera beslutet omedelbart

Sammanfattning

Kommunstyrelsen har remitterat förslag till nytt miljöprogram för Stockholms stad.

Det föreslagna programmet innehåller sju mål och 18 delmål och fastställer vilka nämnder och bolagsstyrelser som är ansvariga för att genomföra åtgärder samt följa upp arbetet för respektive delmål.

För att lyckas med klimat- och miljöarbetet behövs en bredd av verktyg och utvecklade arbetssätt. Programmet beskriver fyra särskilt viktiga: *Inköp, samverkan, kommunikation, samt innovation, digitalisering och lärande*. Konkreta åtgärder för att nå målen presenteras i tematiska handlingsplaner.

Förslaget till miljöprogram har en programperiod fram till 2030 vilket är längre än tidigare program. Det gör att miljöprogrammet harmonieras med både internationella mål och flera av stadens egna målsättningar. Varje år görs en uppföljning av måluppfyllelsen. Under 2027 ska en mer omfattande halvtidsuppföljning och politisk uppföljning genomföras för att säkerställa att staden är på rätt väg för att nå målen år 2030.

Förvaltningen är positiv till förslaget till nytt program, inte minst vad gäller de ansatser som presenteras kring att utveckla implementering, styrning och uppföljning.

De synpunkter som framförs i detta svar är främst sådana som förvaltningen utifrån sin roll som expertstöd i stadens miljöarbete identifierat som viktiga för att skapa mer operativ kraft i implementeringen av programmet. Förvaltningen har även några medskick

när det gäller begrepp och fakta som kan behöva ändras för att skapa tydlighet.

Bakgrund

Redan år 1976 antog staden sitt första heltäckande miljöprogram. Efter detta har en rad program tagits fram med fortsatt höga ambitioner. Stadens innevarande miljöprogram 2020-2023 löpte ut under 2023.

I kommunfullmäktiges budget för 2023 gavs därför ett uppdrag om att revidera nuvarande program:

Kommunstyrelsen ska i samarbete med miljö- och hälsoskydds-nämnden revidera stadens miljöprogram, klimathandlingsplan och klimatbudget för att ta hänsyn till nya vetenskapliga rön om vad som krävs för att nå 1,5-gradersmålet samt till vad som anses rättvist utifrån våra historiska utsläpp

Förslaget till nytt miljöprogram har tagits fram i bred samverkan mellan förvaltningar och bolag under ledning av kommunstyrelsen och Stockholms Stadshus AB. Representanter från miljöförvaltningen har deltagit i flertalet målområden och lett framtagandet av underlag till målen *Ett Stockholm utan globalt klimatavtryck, Ett Stockholm med livskraftiga ekosystem, Ett resurseffektivt och cirkulärt Stockholm och Ett giftfritt Stockholm.*

Ärendet

Kommunstyrelsen har översänt remiss angående Miljöprogram 2030 till bland annat Miljö- och hälsoskyddsnämnden. Svar önskas senast 2024-06-20.

Stockholms stads miljöprogram är ett stadsövergripande styrdokument och slår fast mål inom de sju områden där utmaningarna för Stockholm och påverkan på omvärlden bedöms som störst. Programmet innehåller 18 delmål som preciserar den strategiska inriktningen. Programmet fastställer vilka nämnder och bolagsstyrelser som är ansvariga för att genomföra åtgärder samt följa upp arbetet för respektive delmål och är utgångspunkt för handlingsplaner som konkretiserar genomförandet för att nå målen. Programmet fokuserar på vad staden som organisation själv kan göra men innehåller också målsättningar som uppnås tillsammans med andra, exempelvis näringslivet och stockholmarna.

Utöver målen innehåller miljöprogrammet även ett avsnitt om genomförandet. För att lyckas med klimat- och miljöarbetet behövs en bredd av verktyg och utvecklade arbetsätt. *Inköp* är betydelsefullt för att uppnå majoriteten av miljöprogrammets mål. *Samverkan* behöver utvecklas såväl internt inom stadens

organisation som externt med bland annat näringsliv, civilsamhället och akademien. Stadens interna och externa *kommunikation* är en viktig strategisk process som ger stöd för att nå målen i programmet. *Innovation, digitalisering och lärande* behövs för att tillvarata digitaliseringens möjligheter, inkludera nya arbetsätt, utveckla tjänster för invånare och näringsliv och för att sprida kunskap om det arbete som utvecklats.

Förslaget till miljöprogram har en programperiod fram till 2030 vilket är längre än tidigare program. På detta sätt kan miljöprogrammet bättre harmonieras med internationella mål. Det går även i linje med flera av stadens egna målsättningar. Miljöprogrammet är integrerat i stadens överordnade system för ledning och uppföljning av all verksamhet och ekonomi. Varje år görs en uppföljning av måluppfyllelsen. Under 2027 ska en mer omfattande halvtidsuppföljning och politisk uppföljning genomföras för att säkerställa att staden är på rätt väg för att nå målen år 2030.

Förvaltningens synpunkter och förslag

Förvaltningen är positiv till det föreslagna miljöprogrammet som är ambitiöst med högt ställda mål samtidigt som det ger förutsättningar för en effektiv implementering. Förvaltningen ser särskilt positivt på de ansatser som presenteras kring att utveckla implementering, styrning och uppföljning. Som ett led i att utveckla miljöförvaltningens stödjande funktion genomförs under 2024 ett pilotprojekt i syfte att utveckla erfarenhetsåterföringen från stödfunktionerna och kunna identifiera såväl behov av operativa kommunikativa insatser som strategiska frågor som bör lyftas till miljöprogrammets kommande styrgrupp.

De synpunkter som framförs i detta svar är främst sådana som förvaltningen utifrån sin roll som expertstöd i stadens miljöarbete identifierat som viktiga för att skapa mer operativ kraft i implementeringen av programmet. Förvaltningen har även några medskick när det gäller begrepp och fakta som kan behöva ändras för att skapa tydlighet.

Implementering

Förvaltningen ser mycket positivt på de förslag till utvecklad implementerings- och styrningsorganisation som presenteras i tjänsteutlåtandet, men skulle vilja göra några preciseringar och tillägg.

Som nämns i tjänsteutlåtandet finns det idag brister i hur miljöprogrammet integrerats i ILS. Den bristande uppföljningen bottnar i att miljöprogrammet och dess underliggande handlingsplaner och

åtgärdsprogram inte i tillräcklig grad beaktas vid verksamhetsplaneringen. I handlingsplanerna och åtgärdsprogrammen framgår vilket ansvar de genomförandeansvariga nämnderna och bolagen har.

För implementeringen vore det också önskvärt med en tydligare sammanställning av kopplingen mellan miljöprogrammets målområden och de handlingsplaner som finns idag. Detta skulle också göra det lättare att identifiera var det saknas handlingsplaner.

Stödfunktionerna är centrala i genomförandet och uppföljningen av miljöprogrammet. Deras funktion ser dock lite olika ut, olika nomenklatur används, och för flera mål finns ingen stödfunktion, exempelvis för mål 1 och mål 7 (avseende buller). För att stödfunktionerna fullt ut ska komma till nytta kan det vara lämpligt att i den fortsatta implementeringen se över nomenklaturen inte minst för att stödfunktionerna ska kunna kommuniceras på ett tydligare sätt än idag. Stödfunktionernas kompetens och kapacitet kan behöva justeras för att möta den ökade efterfrågan av stöd som kan bli en följd av de ökade ambitionerna i programmet. För de mål där det saknas stödfunktion behöver det utredas om sådana behövs för ett effektivt genomförande. När det gäller mål 4 *Ett klimatanpassat Stockholm* finns en utpekad stödfunktion för den del som handlar om skyfall i form av ”skyfallsfunktionen” på trafikkontoret. Det finns däremot inte ett utpekad ansvar för samordningen av frågor kopplat till förhöjda temperaturer och värmebölja. Miljö- och hälsoskyddsnämnden har en viktig roll i att följa upp påverkan av ett förändrat klimat. Ett särskilt fokus krävs för att minimera riskerna för känsliga grupper. I stadens fortsatta arbete vore det önskvärt med ett förtydligande om att miljö- och hälsoskyddsnämnden har ansvar för samordningen av arbetet med värmebölja enligt handlingsplan för klimatanpassning 2022-2025.

Det är även viktigt att förstärka kunskapen och den operativa kraften i genomförandeorganisationerna i staden. Det behövs utökade resurser som driver miljöarbetet i organisationerna utifrån en djup kunskap om verksamheten, medan stödfunktionerna kan bidra med ämneskompetens.

Implementeringen kan kräva omprioritering av resurser inom ram, men staden behöver även stärka sin förmåga att söka externa medel till genomförandet. Dock ser förvaltningen att konkurrensen om extern projektfinansiering hårdnat under senare år. Därför krävs noggranna strategiska överväganden innan beslut tas om att avsätta resurser för att ansöka om projektmedel. Staden som helhet behöver också stärka sin förmåga att söka extern finansiering, då externfinansierade projekt blir viktiga som stöd i stadens arbete när konjunkturen medför ett svårare ekonomiskt läge. Samverkan inom staden och med externa parter inom ramen för extern-

finansierade projekt är viktigt för att gemensamt kunna testa och utveckla arbetssätt och innovativa åtgärder.

En viktig stimulans för att komma igång med insatser för att nå miljöprogrammets mål är de centrala medelsreserverna. Dessa medel bör styras till de områden där man utifrån uppföljningen ser de största behoven. Men arbetet med miljöprogrammet behöver framförallt bli en integrerad del av respektive förvaltnings och bolags ordinarie arbete, även finansiellt.

Miljöprogrammet – sammanfattning

Förvaltningen föreslår att beskrivningen av mål 4 utvecklas så att stadsbyggnadsperspektivet blir tydligare: ”*Ett klimatanpassat Stockholm handlar om att genom såväl stadsutveckling och exploatering som ombyggnad av befintliga miljöer stärka stadsmiljöns resiliens med hänsyn till ett varmare och mer nederbördsrikt klimat.*”

Mål 2 – Ett Stockholm utan globalt klimatavtryck

På sidan 22 förekommer på flera ställen ett resonemang om ”samförbränning av slam och biobränsle” som en kolsänka. Sådan förbränning är i sig ingen sänka eftersom kolet i bränslet kommer att släppas ut i atmosfären. Det är bara om förbränningen kombineras med koldioxidavskiljning och –lagring som det blir en kolsänka.

Förvaltningen föreslår därför att femte stycket ändras enligt nedan (tillägg understruket):

Fjärrvärme spelar en viktig roll för att nå stadens klimatmål. I kraftvärmeverken kan koldioxid från förbränning av biobränslen, till exempel skogsavfall och avloppsrenings slam, fångas in för att kunna lagras permanent (bio-CCS/BECCS). Även andra kolsänkor kan bli aktuella, exempelvis produktion av biokol och ~~samförbränning av biobränsle och slam för askåterföring~~. Det är viktigt att staden undersöker nya tekniker som kan skapa kolsänkor utan negativa miljöeffekter”.

I listan med Exempel på åtgärder föreslås en ändring av sista punkten till: *Skydda och skapa fler naturliga kolsänkor i staden genom exempelvis restaurering av våtmarker, trädplantering och biokolsproduktion och ~~samförbränning av slam och biobränsle~~*

Mål 3 – Ett Stockholm med livskraftiga ekosystem

På sidan 35, tredje stycket, föreslår förvaltningen en komplettering av den sista meningen enligt följande: ”*Om byggnation ändå planeras i ekologiskt särskilt betydelsefulla områden ska utredningar göras för att minimera påverkan på den kommunala*

blågröna infrastrukturens ekologiska funktioner och spridningssamband genom naturvärdesinventeringar och spridningsanalyser.”

Att endast lyfta att naturvärdesinventering ska göras riskerar att lägga tonvikten på naturvärden snarare än ekologiska funktioner och spridningssamband, vilket är huvudsyftet med utpekandet av den kommunala blågröna infrastrukturen. Det kan leda till beslut som ger större negativa förändringar på den blågröna infrastrukturen som helhet än om spridningsanalyser genomförs tillsammans med naturvärdesinventeringar.

Mål 4 – Ett klimatanpassat Stockholm

Miljöförvaltningen välkomnar det nya målet om att krontäckningsgraden ska öka med minst 30 procent i de områden där människor riskerar att drabbas av värmeöeffekter. Målet stämmer väl både med internationell praxis och med stadens egna analyser av vilken krontäckningsgrad som ger positiva effekter på stadens motståndskraft mot extremvärme. Närhet till gröna och svalkande miljöer är en central fråga för att på sikt säkerställa en god och hälsosam bebyggd miljö.

Mål 5 – Ett resurseffektivt och cirkulärt Stockholm

I listan över prioriterade flöden (s 48) bör näringsämnen läggas till. Näringsämnen är utpekade som ett prioriterat flöde för cirkularitet i EU:s handlingsplan för cirkulär ekonomi och ett flöde där staden har stor rådighet att påverka cirkulariteten.

Under 5.2 Cirkulära kretslopp av resurser (s 52) står:

”Genom att möjliggöra en effektiv logistik för schaktmassor och byggavfall samt återanvändning av dessa kan ett betydande antal transporter undvikas och uttag av nya material minska.”

Det är definitionsmässigt viktigt att det *inte* är avfall staden ska återbruka. Återbruket sker för att förebygga uppkomsten av avfall. Logistikeffektivisering utgör inte den stora potentialen i sammanhanget, den finns i att planera för att avfall inte uppstår och därefter i materialåterbruk. Förvaltningen föreslår att meningen ersätts med följande:

”Genom cirkulär planering, möjliggörande för återbruk och effektiv logistik kan bygg- och anläggningsprojektens resursförbrukning och avfallsmängder minska.”

Mål 6 – Ett giffritt Stockholm

I listan med exempel på åtgärder under delmål 6.1 (s 57) finns denna punkt:

”Platsgjutet gummi i offentlig miljö ska stegvis fasas ut. Vid anläggning av nya ytor samt uppgradering av befintliga ytor ska miljövänliga, biologiskt nedbrytbara material vara norm. Alternativa material ska löpande undersökas.”

Platsgjutet gummi bedöms vara en mycket mindre betydande källa till mikroplastspridning (40 ggr mindre på nationell nivå) än konstgräs med granulat. Förvaltningen föreslår därför att exemplet kompletteras med en skrivning om att *spridningen av mikroplaster från konstgräs ska minska.*

Mål 7 – Ett Stockholm med frisk luft och god ljudmiljö

Stadens målsättning är att luftkvaliteten i Stockholm ska förbättras och halterna av luftföroreningar ska sänkas. Förvaltningen noterar att det nyligen beslutade Åtgärdsprogrammet för kvävedioxid och partiklar i Stockholms län har som syfte att på kort sikt klara miljökvalitetsnormerna för luft. I dagsläget saknas det en handlingsplan för att minska trafikens påverkan på luftkvaliteten som styr mot halter under gällande miljökvalitetsnormer.

Arbetsätt

Inköp och upphandling är ett av stadens viktigaste verktyg för omställning till ett mer hållbart samhälle. För att få effekt av ambitionerna med hållbar upphandling behöver arbetet stärkas och samordnas mellan alla de olika berörda nivåerna; den operativa (serviceförvaltningen och andra upphandlande enheter) den strategiska (stadsledningskontoret) och den stödjande (miljöförvaltningen).

I avsnittet om inköp talas det om vikten av att ställa krav samt att följa upp och föra dialog med leverantörsmarknaden. En dimension som saknas är att staden också behöver arbeta mer systematiskt med information till de som i slutändan gör inköpen/avropar från avtalen. För många områden är det i slutändan de som avgör vilken miljönytta som faktiskt uppnås och det är viktigt att synliggöra att också de är en del av stadens inköpsorganisation som är med och påverkar.

Styrning

Förvaltningen ser positivt på att det är tydligt redan i beslutspunkterna i tjänsteutlåtandet att samtliga nämnder ska inarbeta Miljöprogram 2030 för Stockholms stad i sin verksamhetsplanering. Under ”Styrning och uppföljning” i miljöprogrammet skulle det som står om handlingsplanerna kunna förstärkas med att de preciserar vad som behöver göras av respektive nämnd och bolag för att målen i miljöprogrammet ska nås och att nämnderna och bolagen bör utgå från dessa för att sätta sina aktiviteter i verksam-

hetsplaneringen. Förvaltningen föreslår att sista meningen i andra stycket ändras till ”*Nämnderna och bolagsstyrelserna ska ta fram egna åtgärder och aktiviteter som kopplar till respektive delmål baserat på programmets målsättningar och dess handlingsplaner.*”

Indikatorer

I tjänsteutlåtandet finns en kortfattad beskrivning av hur förslagen till indikatorer är tänkta att användas, att de är förslag för såväl kommunfullmäktige som nämnder och bolag att använda för att följa upp genomförandet av vidtagna åtgärder. För att indikatorerna i högre grad ska användas i de genomförandeansvariga nämndernas och bolagens rapportering av arbetet med miljöprogrammet bör denna beskrivning även inkluderas i programmet.

Det finns två indikatorer om matsvinn, dels en under delmål 2.5, dels en under 5.1. Förvaltningen föreslår att indikatorn kopplad till delmål 2.5 behålls och att indikatorn kopplad till 5.1 stryks. Förvaltningen föreslår vidare att indikatorn under delmål 2.5 följs upp av kommunstyrelsen, som är uppföljningsansvarig även för delmålet, eventuellt med stöd av miljö- och hälsoskyddsnämnden. Uppföljning av indikatorn kräver att en gemensam mätmetod för matsvinn tas fram och beslutas. Förvaltningen föreslår att staden följer livsmedelverkets rekommendationer på nyckeltal:

- Totalt matsvinn i gram per ätande person och /eller totalt matsvinn i kilogram (baserat på 1-2 veckors mätningar årligen)

Vid mätning ute i verksamheterna bör matsvinnet delas upp i kökssvinn, serveringssvinn och tallrikssvinn.

Anna Hadenius
Förvaltningschef
Miljöförvaltningen

Maria Svanholm
Avdelningschef
Miljöförvaltningen

Bilagor

1. Miljöprogram 2030 – remissversion
2. Förslag till indikatorer
3. Godkänt tjänsteutlåtande Dnr KS 2023/682